

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas ielā 25, Rīgā, LV – 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr. 2014-86-27K Rīgā

2014.gada 22. novembrī

Nr. 6-6/115

Aizsardzības ministrijai
Kr. Valdemāra ielā 10/12
Rīgā, LV - 1473

*Par parāda piespiedu piedziņas ietvaros
veicamajiem ieturējumiem no militārpersonu
izdienas pensijas*

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu par ieturējumiem no militārpersonu izdienas pensijas un sniedz šādu atzinumu.

Faktiskie apstākļi un iesniedzējas viedoklis

Pārbaudes lieta tika ierosināta, pamatojoties uz iesniedzējs) iesniegumu (reģistrēts 11.09.2014. ar Nr.1381).

No iesnieguma un tam pievienotajiem materiāliem izriet, ka zvērināts tiesu izpildītājs ir nosūtījis Aizsardzības ministrijai rīkojumu par ieturējumu izdarīšanu no iesniedzējam piešķirtās militārpersonu izdienas pensijas.

Iesniedzējs vērš uzmanību, ka Aizsardzības ministrija pretēji Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 3.punktam, ieturot piedzenamo parāda daju, nesaglabā parādniekam izmaksājamos naudas līdzekļus minimālās mēneša darba algas apmērā (euro 320). Iesniedzējs uzskata, ka Aizsardzības ministrijai nav jāpiemēro Civilprocesa likuma 595.panta otro daju un Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.panta trešo daju, tā kā šīs tiesību normas neparedz noteikumus par personai saglabājamo naudas līdzekļu apmēru pēc ieturējumu veikšanas. Šādu kārtību paredz Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 3.punkts.

Iesniedzējs norāda, ka līdzīgā situācijā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (turpmāk - VSAA) vecuma pensiju saglabā minimālās mēneša darba algas apmērā,

Līdz ar to iesniedzējs tiek nostādīts nevienlīdzīgā situācijā attiecībā pret vecuma pensijas saņēmējiem, no kuriem tiek ieturēts parāds. Turklat iesniedzējs uzskata, ka viņam ir atņemtas tiesības saņemts iztikas līdzekļus minimālā apmērā.

Ieturējumu veikšanas tiesiskais regulējums

Spēkā esošais Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 3.punkts¹ paredz, ka no parādniekam izmaksājamās darba samaksas un tai pielīdzinātajiem maksājumiem ieturējumus pēc izpildu dokumentiem izdara līdz piedzenamā parāda dzēšanai, ja likumā nav noteikts citādi, - 30 procentus, saglabājot parādniekam darba samaksu un tai pielīdzinātos maksājumus minimālās mēneša darba algas apmērā un saglabājot uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā. Ieturējumi 50 procentu apmērā izdarāmi arī, ja piedziņa veicama pēc vairākiem izpildu dokumentiem (Civilprocesa likuma 594.panta otrā daļa).

Izņēmums no minētās kārtības ir uzturlīdzekļu piedziņas lietās nepilngadīgu bērnu uzturam un Uzturlīdzekļu garantijas fonda labā – šajās izpildu lietās parādniekam saglabājami līdzekļi 50 procentu apmērā no minimālās mēneša darba algas un saglabājot uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā.

Spēkā esošā Civilprocesa likuma 595.panta otrā daļa² nosaka, ka, vēršot piedziņu uz valsts pensijām³, valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un atlīdzībām, piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu, ja citos likumos nav noteikti citi ieturējumu ierobežojumi.

Ieturējumu kārtību cita starpā paredz Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.pants. Tā pirmās daļas 1.punkts noteic, ka ieturējumus no izdienas pensijas var izdarīt, pamatojoties uz tiesas nolēmmu. Savukārt šī panta trešā daļa paredz, ka kopējā ieturējumu summa mēnesī nedrīkst pārsniegt 50 procentus no izdienas pensijas apmēra.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.236 „Militārpersonu izdienas pensijas izmaksas kārtība” 2.punktu militārpersonu izdienas pensiju izmaksu veic Aizsardzības ministrija, līdz ar to atbilstoši Civilprocesa likuma 597.panta pirmajai daļai Aizsardzības ministrijai ir pienākums veikt parāda ieturējumus piedziņas lietās.

Iestāžu viedokļi

Pārbaudes lietas ietvaros par konkrēto gadījumu un vispārējo praksi tika pieprasīts skaidrojums no Aizsardzības ministrijas. Vienlaikus tika lūgts sniegt viedokli Tieslietu ministrijai, Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomei, Labklājības ministrijai un VSAA.

Aizsardzības ministrija norādīja, ka ieturējumi no militārpersonu izdienas pensijām tiek veikti saskaņā ar Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.pantu,

¹ Minētā kārtība stājās spēkā 2014.gada 1.janvārī.

² Minētā kārtība stājās spēkā 2014.gada 4.janvārī.

³ Lai arī Civilprocesa likuma 595.panta otrajā daļā tiešā tekstā netiek lietots termins „izdienas pensijas”, tomēr no Satversmes tiesas judikatūra paustajām atziņām izriet, ka izdienas pensijas ietilpst valsts pensiju kategorijā (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010.gada 15.aprīļa sprieduma lietā Nr. 2009-88-01 14.punktus). Šādu nostāju pārbaudes lietā pauž arī VSAA un Tieslietu ministrija.

vienlaikus paužot viedokli, ka, tā kā šis likums neparedz citus ieturējumu ierobežojumus no izdienas pensijām (t.sk. tādus, kādi ir paredzēti Civilprocesa likumā attiecībā uz minimāli saglabājamo pensijas apmēru), līdz ar to ieturējumi tiek veikti neatkarīgi no izdienas militārpersonu pensijas apmēra.

Tāpat Aizsardzības ministrija, atsaucoties uz Satversmes tiesas 2010.gada 15.aprīļa sprieduma Nr. 2009-88-01 14.punktā minēto atziņu, norādīja, ka starp militārpersonu izdienas pensijām un vecuma pensijām pastāv atšķirības Satversmes 109.pantā noteikto pamattiesību nodrošināšanas un aizsardzības aspektā. Šīs atšķirības ir saistītas ar izdienas pensiju piešķiršanas un aprēķināšanas kārtību, finansējuma avotu, kā arī piešķiramo pensijas apmēru. Līdz ar to speciālajos likumos noteikto izdienas pensiju nodrošināšanas un aizsardzības apmērs ir salīdzinoši mazāks nekā vecuma pensijām un tādējādi arī valstij piešķiramā rīcības brīvība šajā jomā ir lielāka.

Turklāt, Aizsardzības ministrija uzsver, ka Satversmes tiesas 2007.gada 4.janvāra sprieduma Nr. 2006-13-01 8.2.punktā ir atzīts, ka atšķirībā no vecuma pensijas, izdienas pensijas mērķis šajā gadījumā visupirms ir nodrošināt personai atbalstu pārkvalificēšanās periodā. Tādai, personai, kura pensionējas īsi pirms vispārējā pensijas vecuma sasniegšanas, izdienas pensijai jānodrošina pienācīga iztika, jo varbūtība, ka persona šajā vecumā pārkvalificēsies, ir minimāla.

Bez tam Aizsardzības ministrija informēja, ka ir vērsusies pie zvērinātiem tiesu izpildītājiem ar lūgumu sniegt norādījumus attiecībā uz ieturējumu veikšanu no militārpersonu izdienas pensijām, kuru apmērs pārsniedz Ministru kabineta noteikto minimālo mēneša darba algu.

Iesniedzēja gadījumā Aizsardzības ministrija ir vērsusies ar minēto lūgumu pie zvērināta tiesu izpildītāja Ievērojot zvērināta tiesu izpildītāja vēstulē norādīto, Aizsardzības ministrija 2014.gada 1.septembrī ir pārtraukusi ieturējumu veikšanu no iesniedzēja.

Uz paskaidrojumu sniegšanas brīdi Aizsardzības ministrija veic ieturējumus no 49 personām atbilstoši Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.pantā noteiktajai kārtībai.

Tieslietu ministrija savas kompetences ietvaros ir norādījusi, ka ar 2013.gada 19.decembra likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā” (spēkā no 2014.gada 4.janvāra) veiktie grozījumi Civilprocesa likuma 595.panta otrajā daļā ir saistīti ar 2013.gada 23.maija likumu „Grozījumi Civilprocesa likumā” izdarītajiem grozījumiem Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 1., 2.un 3.punktā, kā arī minētā panta otrajā daļā.

Civilprocesa likuma 595.panta otrās daļas veikto grozījumu mērķis ir bijis nodrošināt līdztiesības principa ievērošanu, nosakot, ka zvērinātam tiesu izpildītājam, vērot piedziņu uz valsts pensiju, ir jāņem vērā tādi paši kritēriji, kādi noteikti piedziņas vēršanai uz darba samaksu un citiem tai pielīdzināmiem maksājumiem.

Taču Civilprocesa likuma 595.panta otrajā daļā papildus tika saglabāta atsauce uz citos likumos noteiktajiem ieturējumu ierobežojumiem, proti, tādiem ieturējumu ierobežojumiem, kas nav noteikti Civilprocesa likuma 72.nodaļas vispārīgajos noteikumos. Tādējādi, veicot ieturējumus no valsts pensijas, valsts sociālās apdrošināšanas pabalsta un atlīdzības, vienlaikus jāņem vērā speciālo likumu regulējums. Šajā sakarā Tieslietu ministrija vērsa uzmanību uz apstākli, ka gadījumā, ja praksē, izpildot zvērinātu tiesu izpildītāju rīkojumus par ieturējumu veikšanu no parādniekiem izmaksājamās valsts pensijas, sociālās apdrošināšanas pabalsta un

atlīdzības, tiek konstatēta pretruna starp Civilprocesa likuma 595.panta otrajā daļā un speciālajās tiesību normās ietverto regulējumu (konkrētajā gadījumā - Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.panta trešajā daļa), Tieslietu ministrijas ieskatā, piemērojama Administratīvā procesa likuma 15.panta devītā daļa, saskaņā ar kuru, ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka jaunāku vispārējo un vecāku speciālo tiesību normu, vecāko speciālo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl tās mērķis nav pretrunā ar jaunākās vispārējās tiesību normas (normatīvā akta) mērķi. Protī, piemērojamas Civilprocesa likuma 595.panta otrajā daļā un 594.panta ietvertās normas par parādniekam saglabājamo līdzekļu apmēru.

Ievērojot minēto, Tieslietu ministrijas ieskatā, vēršot piedziņu uz parādniekam izmaksājamu valsts pensiju, ieturējumi drīkst tikt veikti tādā apmērā, lai parādniekam tiktū saglabātī līdzekļi vienas minimālās mēneša darba algas apmērā. Gadījumā, ja izmaksājamās valsts pensijas apmēra dēļ pēc ieturējuma veikšanas parādniekam nav iespējams nodrošināt līdzekļu saglabāšanu minimālās mēneša darba algas apmērā, ieturējuma veikšana no valsts pensijas, pamatojoties uz tiesu izpildītāja rīkojumu, nav pieļaujama.

Papildus Tieslietu ministrija ir vērsusi uzmanību uz apstākli, ka vienlaikus ar 2013.gada 19.decembra grozījumiem Civilprocesa likumā pārejas noteikumi papildināti ar 72.punktu, kas paredz, ka zvērinātu tiesu izpildītāju rīkojumi par ieturējumu veikšanu no parādnieka darba samaksas, kas iesniegti darba devējam laika posmā līdz 2013.gada 31.decembrim, netiek pārskatīti un iesniegti no jauna. Un par likumam atbilstoša apmēra līdzekļu saglabāšanu ir atbildīgs darba devējs un attiecīgā juridiskā persona (rīkojuma saņēmējs) ieturējumu no parādnieka darba samaksas vai tai pielīdzināto maksājumu izdarīšanas brīdī.

Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome informēja tiesībsargu, ka ir vērsusies Tieslietu ministrijā ar lūgumu sniegt viedokli, kuras tiesību normas ir piemērojamas, veicot ieturējumus no militārpersonu izdienas pensijas. Tieslietu ministrija ir sniegusi analogisku viedokli tam, kāds ir sniegts tiesībsargam.

Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome minēto viedokli zināšanai tiesu izpildītājiem ir ievietojusi Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomes interneta mājas lapā (sadaļā autorizētiem lietotājiem).

Labklājības ministrijā šīs pārbaude lietas ietvaros tiesībsargs vēršās, lai iegūtu informāciju par apsvērumiem, piemērot Civilprocesa likuma 594.panta un 595.panta normas iepretim, piemēram, likuma „Par valsts pensijām” 36.panta noteikumiem, kas pēc būtības ir analogiski Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.panta noteikumiem.

Labklājības ministrija norādīja, ka Civilprocesa likuma 595.panta otrajā daļā paredzēta atruna par citos likumos noteiktajiem ieturējuma ierobežojumiem attiecās ne tikai uz likuma „Par valsts pensijām” 36.pantu, bet arī uz:

- 1) uz likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm” 12.pantu;
- 2) uz Prokuroru izdienas pensiju likuma 11.pantu;
- 3) uz Diplomātu izdienas pensiju likuma 12.pantu;
- 4) uz Satversmes aizsardzības biroja amatpersonu izdienas pensiju likuma 12.pantu;

- 5) uz Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cırka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likuma 12.pantu;
- 6) uz Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonu izdienas pensiju likuma 11.pantu;
- 7) uz Tiesnešu izdienas pensiju likuma 11.pantu;
- 8) uz likuma „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumā” 16.pantu;
- 9) uz likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” 34.pantu;
- 10)uz Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.pantu.

Izvērtējot Saeimas Juridiskās komisijas 2013.gada 13.decembra sēdes protokolu un Saeimas 2013.gada 19.decembra sēdes protokolu, Labklājības ministrija secināja, ka Tieslietu ministrijas uz trešo lasījumu iesniegtais priekšlikums likumprojektam „Grozījumi Civilprocesa likumā” par piedziņas vēršanu uz citiem parādnieka ienākumiem ārpus darba samaksas netika plašāk skatīts un apspriests.

Nemot vērā minēto, kā arī konstatētās pretrunas normatīvajos aktos, Labklājības ministrija 2014.gada 17.janvārī organizēja sanāksmi ar Tieslietu ministriju, lai izskatītu jautājumu par piedziņas vēršanu uz citiem parādnieka ienākumiem ārpus darba samaksas.

Sanāksmes rezultātā Tieslietu ministrija ir sniegusi analogisku viedokli tam, kāds ir sniepts tiesībsargam.

Ievērojot Tieslietu ministrijas viedokli, VSAA, veicot ieturējumus no pensijām, pabalstiem un atlīdzībām, šobrīd piemēro Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas noteikumus.

Vienlaicīgi Labklājības ministrija norādīja, ka Saeimas deputāti likuma „Par valsts pensijām” 36.pantā 2014.gada 21.janvārī iesnieguši grozījumu projektu, kas paredz līdzīgu regulējumu kāds ir Civilprocesa likuma 594.pantā. Šobrīd likumprojekts ir nodots izskatīšanai Saeimas Sociālo un darba lietu komisijai.

VSAA norādīja, ka 2014.gadā, stājoties spēkā Civilprocesa likuma 594.un 595.pantam, VSAA konstatēja, ka, neievērojot Civilprocesa likumā noteikto saglabājamo apmēru, varētu izveidoties nevienlīdzība starp VSAA pakalpojumu saņēmējiem un starp tām personām, kurām ieturējumus veic no darba samaksas. Lai tiktū ievērots vienlīdzības princips, VSAA, saskaņojot savu rīcību ar Labklājības ministriju, nolēma piemērot 594.pantā noteikto darba samaksai un tai pielīdzinātajiem maksājumiem noteikto saglabājamo apmēru.

Tiesībsarga vērtējums

1. No pārbaudes lietas materiāliem ir konstatējams, ka parādu piespiedu piedziņu, veicot ieturējumus no valsts pensijām, vienlaikus regulē gan vispārējs likums - Civilprocesa likums, gan arī virkne speciālo likumu, konkrētajā gadījumā - Militārpersonu izdienas pensiju likums.

Līdz ar to šajā gadījumā ir runa par tiesību normu kolīziju⁴.

Kā ir atzīts tiesību doktrīnā, viens no kolīziju atrisināšanas paņēmieniem ir tiesību norma iztulkošana, otrs – kolīzijas atrisināšanas normu piemērošana⁵.

⁴ Par tiesību normu kolīziju (konkurenci) runa ir tad, ja vairāku tiesību normu teksts (tiesiskais sastāvs) atbilst vienam un tam pašam faktiskajam sastāvam. Sk. Iljanova D., Tiesību normu un principu kolīzija. Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rīga: Ratio iuris, 2003, 96.lpp.

2. Administratīvā procesa likuma 17.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka iestāde un tiesa, interpretējot (tulkojot) tiesību normu, lieto šādas interpretācijas pamatmetodes:

- 1) gramatisko (filoloģisko) interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu no valodnieciskā viedokļa;
- 2) vēsturisko interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu, nemot vērā apstākļus, uz kuriem pamatojoties tā radīta;
- 3) sistēmisko interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām;
- 4) teleoloģisko (jēgas un mērķa) interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu, pamatojoties uz lietderīgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz.

Administratīvā procesa likuma 15.panta devītā daļa paredz, ka, ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka jaunāku vispārējo un vecāku speciālo tiesību normu, vecāko speciālo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl tās mērķis nav pretrunā ar jaunākās vispārējās tiesību normas (normatīvā akta) mērķi.

3. Analizējot no gramatiskā viedokļa spēkā esošo Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.panta trešās daļas noteikumu kā speciālo regulējumu attiecībā pret Civilprocesa likuma regulējumu, ir iespējams secināt, ka ieturējumi ir veicami no visas militārpersonu izdienas pensijas 50 procentu apmērā. Protī, tā kā Militārpersonu izdienas pensiju likums nenosaka konstantu saglabājamo pensijas apmēru, tad nav izslēdzams, ka ieturējumu objekts var būt pilnībā visa izdienas pensija, no kurās saglabājamais apmērs ir 50 procenti, kas attiecīgi katrā konkrētajā gadījumā naudas līdzekļu izteiksmē būs atšķirīgs. Pie šādas tiesību normas interpretācijas pieturās Aizsardzības ministrija.

Taču, kā ir atzinusi Satversmes tiesa, gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm, un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. Iztulkojot tiesību normu pēc gramatiskās metodes, rezultāts nav galīgs, un pēc citu iztulkošanas metožu pielictošanas tas ne vienmēr var tikt apstiprināts. Ja tiesību normas pieņēmējs, izsakot savu gribu tekstuāli, to ir izdarījis neprecīzi, jāņem vērā tā patiesā griba⁶.

4. Tiesībsargs uzskata, ka bez gramatiskās interpretācijas metodes ir vēršama uzmanība uz Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.panta un Civilprocesa likuma 594.un 595.panta vēsturisko regulējumu un tā attīstību laikā.

4.1. Militārpersonu izdienas pensiju likuma 12.pants savu redakciju nemainīgi ir saglabājis kopš šī likuma spēkā stāšanās, t.i., kopš 1998.gada 15.aprīļa. Protī, minētā tiesību norma nemainīgi ir paredzējusi noteikumu, ka kopējā ieturējumu summa mēnesī nedrīkst pārsniegt 50 procentus no izdienas pensijas apmēra.

4.2. Civilprocesa likums tika pieņemts 1998.gada 14.oktobrī un stājās spēkā 1999.gada 1.martā.

Kopš šī likuma spēkā stāšanās līdz pat 2014.gada 1.janvārim Civilprocesa likuma 594.pants, izņemot uzturlīdzekļu piedziņas lietas un piedziņas gadījumus pēc vairākiem izpildu dokumentiem, nenoteica ierobežojumus attiecībā uz konstanta

⁵ Sk. Iljanova D., Tiesību normu un principu kolizija. Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rīga: Ratio iuris, 2003, 101., 112.lpp.

⁶ Sk. Satversmes tiesas 2005.gada 22.aprīļa lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03.

apmēra naudas līdzekļu saglabāšanu, veicot ieturējumus no darba algas. Likumdevējs noteica, ka no darba algas piedzenami noteikta daļa naudas līdzekļu, t.i., 30 vai 50 procentu apmērā.

Savukārt attiecībā uz ieturējumiem no valsts pensijām tiesiskais regulējums ir vairākkārtīgi grozīts.

Civilprocesa likuma 595.panta otrā daļa redakcijā, kas bija spēkā no 1999.gada 1.marta līdz 2001.gada 30.jūnijam noteica, ka piedziņas vēršanu uz pensijām izdara saskaņā ar likumiem par pensijām.

Līdz ar to var secināt – likumdevējs, izstrādājot vispārējo tiesisko regulējumu pies piedziņas jomā, sākotnēji paredzēja, ka parāda piedziņu no valsts pensijām regulēs tikai speciālais normatīvais akts. Iemesls šādai rīcībai saskatāms apstāklī, ka pirms Civilprocesa likuma pieņemšanas pastāvēja vairāki speciālie valsts pensijas reglamentējošie normatīvie akti, kas attiecīgi jau saturēja minēto regulējumu.

Ar 2002.gada 31.oktobra grozījumiem Civilprocesa likuma⁷ 595.panta otrā daļa tika izteikta šādā redakcijā: „Vēršot piedziņu uz pensijām un sociālajiem pabalstiem, piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu, ievērojot pensiju likumos un citos likumos noteiktos ieturējumu ierobežojumus.”

Lai arī likuma anotācijā⁸ nav minēta šo grozījumu nepieciešamības motivācija, tomēr ir acīmredzama likumdevēja izšķiršanās uz ieturējumu veikšanu no valsts pensijām attiecīnāt Civilprocesa likuma specifiskos (detalizētos) noteikumus, kas piemērojami ieturējumiem no darba algām. Šāda likumdevēja izšķiršanās arī ir logiska. Protī, šādā veidā tika atrisināta virkne specifisku (detalizētu) jautājumu, kuriem speciālajos likumos nebija noteikta tiesiskā regulējuma un kuri prasīja tiesisku noregulējumu.

Ar 2009.gada 17.decembra grozījumiem Civilprocesa likuma 595.panta otrā daļa tika noformulēta šādā redakcijā: „Vēršot piedziņu uz valsts pensijām, valsts sociālās apdrošināšanas pabalstiem un atlīdzībām, piemērojami noteikumi par piedziņas vēršanu uz darba samaksu, nodrošinot, ka pēc ieturējumu veikšanas mēnesī izmaksājamā summa katram maksājumam nav mazāka par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru, ja citos likumos nav noteikti citi ieturējumu ierobežojumi.”

Minēto grozījumu priekšlikumu iesniedza Labklājības ministrija, motivējot to tādējādi, ka „priekšlikums ir saistīts ar to, ka saskaņā ar pašvaldību un iedzīvotāju sniegto informāciju turpina pieaugt gadījumu skaits, kad ekonomiskās situācijas straujās un neplānotās pasliktināšanās dēļ pret personu rīcībā esošajiem līdzekļiem tiek vērsta parādu piedziņa. Tā rezultātā tiek apdraudēta arvien lielākas iedzīvotāju daļas spēja nodrošināt savas un ģimenes pamatvajadzības. Aizliedzot vērst piedziņu pret iepriekšminētajām summām, valsts atbalsts cilvēka pamatvajadzību nodrošināšanai efektīvāk sasniegtu likumdevēja iecerēto mērķi.”⁹

No minētā izriet, ka likumdevējs ar šiem grozījumiem nepārprotami noteica, ka, ieturot parādu, valsts pensijas saņēmējam ir jāsaglabā naudas līdzekļi iztikai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā, ja vien citādu saglabājamā apmēra lielumu neparedz speciālie likumi.

Iepazīstoties ar iepriekš minēto speciālo likumu¹⁰ normām, kas regulē ieturējumu veikšanu no valsts pensijām, konstatējams, ka nevienā no tām netika

⁷ Stājās spēkā 2003.gada 1.janvārī.

⁸ Sk. http://helios-web.saeima.lv/bin/lasa?LP0866_0

⁹ <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/F238E7F2DDE5852CC2257671002594E1?OpenDocument>

¹⁰ Sk. šī atzinuma 5 lp.

paredzēts noteikums par obligāti saglabājamo naudas līdzekļu apmēru. Līdz ar to nepārprotami ir konstatējama likumdevēja griba saglabāt naudas līdzekļus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā pēc ieturējumu veikšanas no valsts pensijas, t.sk. no militārpersonu izdienas pensijas. Pretējs secinājums padarītu Civilprocesa likuma 595.panta otrās dajas noteikumus, kas tika ieviesti ar 2002.gada 31.oktobra likumu, par bezjēdzīgiem, tā kā tie neattiektos ne uz vienu speciālo likumu.

4.3. Ievērojot minēto, kā arī apstākli, ka ar 2013.gada 19.decembra likuma „Grozījumi Civilprocesa likumā” 595.panta otro daļu tika paaugstināts tikai saglabājamo naudas līdzekļu „slieksnis” pēc ieturējumu veikšanas ar mērķi nodrošināt līdztiesības principa ievērošanu starp parādniekiem, kas saņem darba algu un parādniekiem, kas saņem valsts pensiju, bet speciālajos likumos, t.sk. Militārpersonu izdienas likumā, netika noteikti īpaši kritēriji attiecībā uz saglabājamo naudas līdzekļu apmēru, secināms, ka, piemērojot Militārpersonu izdienas likuma 12.pantu, ir obligāti piemērojama spēkā esošā Civilprocesa likuma 594.pants un 595.panta otrā daļa, kas ieturētājam uzliek pienākumu saglabāt naudas līdzekļus minimālās mēneša darba algas apmērā un uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu - valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā.

5. Tiesībsargs pilnībā piekrīt Tieslietu ministrijas sniegtajam viedoklim, ka situāciju taisnīgi ir iespējams atrisināt, piemērojot arī Administratīvā procesa likuma 15.panta devītajā daļā paredzēto kolīzijas atrisināšanas normu.

Nemot vērā, ka Civilprocesa likuma 595.panta otrās dajas (jaunāka vispārējā tiesību norma) mērķis ir nodrošināt, ka, vēršot piedziņu uz valsts pensiju, ir piemērojami tādi paši kritēriji, kādi noteikti piedziņas vēršanai uz darba samaksu un citiem tai pielīdzināmiem maksājumiem, kā arī ievērojot, ka ar Militārpersonu izdienas likuma 12.pantu (vecāka speciālā tiesību norma) šādu mērķi nav iespējams sasniegt, konkrētajā gadījumā ir piemērojama vispārējā tiesību norma.

6. Tiesībsargs arī atzīst, ka kā labs paraugs Civilprocesa likuma 594.panta un 595.panta otrās dajas piemērošanā ir minama Labklājības ministrijas un VSAA prakse, kas vērsta uz tiesību normu saprātīgu piemērošanu, kā rezultātā tiek panākts taisnīgs situācijas risinājums attiecībā pret privātpersonām.

7. No pārbaudes lietas ir konstatējams, ka attiecība uz iesniedzēju Aizsardzības ministrija ir pārtraukusi ieturējumu veikšanu no militārpersonu izdienas pensijas, tādējādi faktiski ar savu rīcību atzīstot, ka, piemērojot Militārpersonu izdienas likuma 12.pantu, ir piemērojama arī Civilprocesa likuma 595.panta otrā daļa.

No pārbaudes lietas izriet, ka uz 2014.gada 22.septembri Aizsardzības ministrija veic ieturējumus vēl no 48 personu izdienas pensijām.

Administratīvā procesa likuma 6.pants paredz, ka, pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus (pastāvot atšķirīgiem faktiskajiem vai tiesiskajiem lietas apstākļiem, - atšķirīgus lēmumus) neatkarīgi no administratīvā procesa dalībnieku dzimuma, vecuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās pārliecības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, sociālās izcelšanās, tautības, izglītības, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida un citiem apstākļiem.

Savukārt Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta otrā un piektā daļa paredz, ka valsts pārvalde savā darbībā ievēro cilvēktiesības, kā arī labas pārvaldības principu,

kas cita starpā paredz no valsts pārvaldes iestādes putas tādu rīcību, kuras mērķis ir panākt, lai tiktu ievērota privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

No minētā izriet, ka, pārtraucot ieturējumu veikšanu no iesniedzēja, Aizsardzības ministrijai atbilstoši vienlīdzības un labas pārvaldības principiem ir pienākums nekavējoties pārskatīt ieturējumu veikšanu no visām pārējām personām, kas atrodas vienādos apstākļos, kā arī vienlīdzīgi attiecībā uz visiem izdienas pensijas saņēmējiem piemērot Civilprocesa likuma 594.panta un 595.panta otrās daļas noteikumus.

Lai arī no pārbaudes lietas materiāliem nav viennozīmīgi konstatējams, vai Aizsardzības ministrija ir pārskatījusi ieturējumu veikšanu attiecībā uz citām personām, tiesībsargs, ievērojot vienlīdzības principa prasības, vērš uzmanību, ka attiecīgu ieturējumu veikšana ir pārskatāma nekavējoties.

8. Vienlaicīgi no pārbaudes lietas materiāliem secināms, ka Aizsardzības ministrija ieturējumu veikšanu vai neveikšanu ir padarījusi atkarīgu no zvērinātu tiesu izpildītāju dotajiem norādījumiem individuālās piedziņas liefās, par ko liecina Aizsardzības ministrijas nosūtītie pieprasījumi zvērinātiem tiesu izpildītājiem.

Šāda Aizsardzības ministrijas rīcība, tiesībsarga skatījumā, ir vērtējams kā prettiesiska.

Pirmkārt, saskaņā ar Civilprocesa likuma 597.panta pirmo daļu un minētā likuma pārejas noteikumu 72.punktu, pienākums veikt ieturējumus, saglabājot atbilstošu naudas līdzekļu apmēru saskaņā ar normatīvajiem aktiem, ir darba devējam un citam zvērināta tiesu izpildītāja rīkojuma saņēmējam. Civilprocesa likums neparedz tiesiski saistošu nozīmi tiesu izpildītāja norādījumiem. Otrkārt, ar šādu praksi Aizsardzības ministrija rada risku pārkāpt vienlīdzības principu, kas atbilstoši labas pārvaldības principam nav pieļaujams.

9. Papildus minētajam tiesībsargs norāda, ka Aizsardzības ministrijas paskaidrojumos tiesībsargam minētie apsvērumi, ka militārpersonu izdienas pensijas ir vērtējamas kā atšķirīgs sociālā nodrošinājuma institūts Satversmes 109.panta aspektā, piemēram, atšķirībā no vecuma pensijām, kas attiecīgi dod tiesības piemērot citu parādu ieturējumu veikšanas kārtību, nav pamatotas.

Nav šaubu, ka militārpersonu izdienas pensijām ir atšķirības no vecuma pensijām gan piešķiršanas un aprēķināšanas kārtībā, gan finansējuma avotos, gan piešķiramajā pensijas apmērā, taču attiecībā uz parādu piedziņu likumdevējs nav skaidri un nepārprotami paudis gribu piešķirts atšķirīgu nostāju militārpersonu izdienas pensiju saņēmējiem. To apstiprina gan Civilprocesa likuma 594.panta un 595.panta otrās daļas vēsturiskā attīstība kopsakarā Militārpersonu izdienas likuma 12.panta noteikumiem, gan arī 2013.gada 19.decembra Civilprocesa likuma grozījumu mērķis.

Tiesībsarga rekomendācijas un ieteikumi

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25.panta pirmo, otro, trešo un ceturto daļu, pārbaudes lieta tiek pabeigta, ar šādām rekomendācijām un ieteikumiem.

1. Aizsardzības ministrijai - piemērojot Militārpersonu izdienas likuma 12.pantu, ņemt vērā un piemērot spēkā esošā Civilprocesa likuma 594.pantu un 595.panta otro daļu, tādējādi militārpersonu izdienas pensijas saņēmējam, pēc parāda

ieturējumu veikšanas, saglabājot naudas līdzekļus minimālās mēneša darba algas apmērā un uz katru apgādībā esošo nepilngadīgo bērnu - valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērā.

2. Mēneša laikā pēc atzinuma saņemšanas lūdzam informēt tiesībsargu par rekomendācijas izpildi. Vienlaikus lūdzam informēt tiesībsargu, vai Aizsardzības ministrija atbilstoši vienlīdzības un labas pārvaldības principa prasībām ir pārskatījusi ieturējumu veikšanu attiecībā uz citām personām, neskaitot iesniedzēju.

3. Gadījumā, ja Aizsardzības ministrija, veicot ieturējumus no militārpersonu izdienas pensijas, neievēro Civilprocesa likuma 594.panta 595.panta otrās daļas prasības, iesakām privātpersonām savu tiesību un tiesisko interešu aizsardzības nolūkos vērties administratīvajā tiesā.

Ar cieņu,

tiesībsargs

J.Jansons